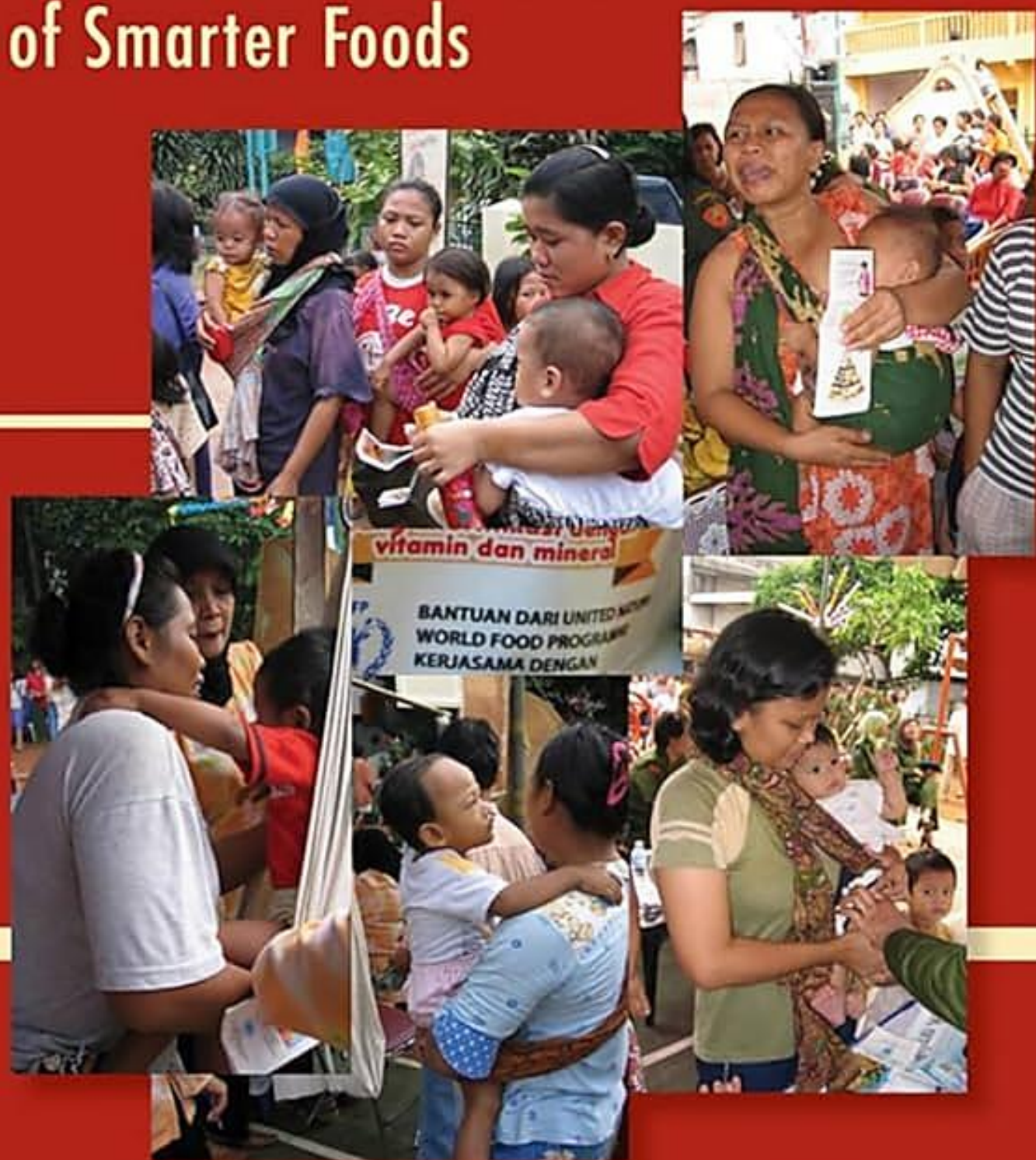

HIDDEN HUNGER

Gender and the Politics
of Smarter Foods

Aya Hirata Kimura

บทปริทัศน์หนังสือ

**Hidden Hunger:
Gender and The Politics of Smarter Foods
By Aya Hirata Kimura**

**กัมปนาท เบ็ญจนาวิ
Kampanart Benjanavee**

อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

Lecturer at Faculty of Humanities and Social Sciences,
Rambhai Barni Rajabhat University

Corresponding author email: kampanart18@gmail.com

Aya Hirata Kimura. (2013). Hidden Hunger:
Gender and The Politics of Smarter Foods. University Press.

(Received: March 12, 2026/ Revised: April 1, 2026/

Accepted: June 8, 2026)

ท่ามกลางงานศึกษาทางด้านสังคมศาสตร์จำนวนมาก มีงานจำนวนเพียงไม่กี่ชิ้นเท่านั้นที่สามารถเชื่อมโยงเรื่องราวทางด้านสังคมและด้านความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์เข้าด้วยกันได้อย่างน่าสนใจ หนึ่งในงานชิ้นที่สามารถทำได้ คืองานของ Aya Hirata Kimura นักสังคมวิทยาที่ทำงานในประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมและพลวัตทางสังคมบนฐานของความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีวิทยาศาสตร์ เพศ และความยั่งยืนจาก the University of Hawaii-Manoa (the University of Hawaii-Manoa, n.d.; Kimura, 2026) ที่ชี้ว่า *‘Hidden Hunger: Gender and The Politics of Smarter Foods’* ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยสนามในประเทศอินโดนีเซียของเธอที่นำเสนอเรื่องราวความเปลี่ยนแปลงในทางวิทยาศาสตร์ในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1990 กับการหันมาให้ความสนใจกับภาวะขาดสารอาหารรอง (micronutrient deficiency) หรือภาวะการขาดสารอาหาร วิตามิน และแร่ธาตุ ในฐานะภาวะที่กลุ่มนักวิทยาศาสตร์เรียกว่า *‘ความหิวโหยที่ซ่อนเร้น’* (hidden hunger) จนส่งผลต่อการกลายเป็นหัวข้อสำคัญที่องค์กรและเครือข่ายด้านนโยบายอาหารระหว่างประเทศต่างร่วมอธิบายและหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาความหิวโหยที่ซ่อนเร้นนี้ โดยเฉพาะการมุ่งไปที่การแก้ไขและช่วยเหลือในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาผ่านการส่งเสริมการพัฒนาและแจกจ่ายอาหารชาวนาผลผลิตผ่านกระบวนการเสริมคุณค่าทางโภชนาการ (fortification) โดยการเติมสารอาหารรองลงในอาหารแปรรูป เช่น บะหมี่ แป้งสาลี และน้ำมันปรุงอาหาร และกระบวนการเสริมคุณค่าทางชีวภาพ (biofortification) การเปลี่ยนแปลงทางชีววิทยาของพืชเพาะปลูกเพื่อให้พืชมีสารอาหารรองมากขึ้น ซึ่งความเปลี่ยนแปลงในวงการวิทยาศาสตร์อันเชื่อมโยงไปสู่ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในทางสังคมเกี่ยวกับอาหารและการแก้ไขภาวะความหิวโหยนี้ จึงเป็นคำถามสำคัญที่ผู้เขียนสนใจว่าสถานการณ์เหล่านี้เกิดขึ้นได้อย่างไร และผลลัพธ์ของมันส่งผลกระทบต่อใครเป็นสำคัญ ทั้งนี้ ข้อเสนอหลักของงานนี้ที่สำคัญ คือการเกิดขึ้นของประเด็นปัญหา *‘ภาวะขาดสารอาหารรอง’* และ *‘อาหารชาวนาผลผลิต’* (smarter foods) ที่ใช้ในการรับมือกับปัญหาดังกล่าว ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างเป็นกลางทางวิทยาศาสตร์ หากแต่เป็นผลจากกระบวนการกำหนดปัญหาและการผลักดันของผู้เชี่ยวชาญองค์กรระหว่างประเทศ และอุตสาหกรรมอาหาร พร้อมทั้งยังส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทของผู้หญิงในระบบอาหาร

โครงสร้างลำดับการนำเสนอของงานนี้ ประกอบด้วยเนื้อหาจำนวนแปดบท โดยที่เนื้อหาสามบทแรก ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าภาวะขาดสารอาหารรองที่ถูกอ้างขึ้นมาใหม่เพื่อต่อสู้กับภาวะความหิวโหย เกิดขึ้นท่ามกลางความซับซ้อนของการแสดงบทบาทระหว่างนักวิทยาศาสตร์ผู้เชี่ยวชาญ รัฐบาล องค์กรระหว่างประเทศ และบริษัทอุตสาหกรรมอาหารที่อาศัยเทคนิคและอำนาจเพื่อผลักดันโครงการด้านอาหารชาวนาผลผลิตแทนที่โครงการช่วยเหลือด้านอาหารและผลิตภัณฑ์อาหารแบบเดิม เนื้อหาในส่วนนี้มีส่วนต่อการขยายมิติการทำความเข้าใจในเรื่องเศรษฐกิจการเมืองของอาหารที่ไม่ได้จำกัดบทบาทเพียงแค่รัฐบาล องค์กรระหว่างประเทศ และบริษัทอุตสาหกรรมอาหาร แต่ยังรวมถึงบทบาทของนักวิทยาศาสตร์ผู้เชี่ยวชาญ นอกจากนี้ เนื้อหาสี่บทที่เหลือของงาน เป็นการนำเสนอพลวัตของกระบวนการกำหนดประเด็นภาวะขาดสารอาหารอย่างไม่เป็นกลางในกรณีศึกษาเชิงลึกในอินโดนีเซีย โดยที่ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นการขยายเข้าไปของความคิดในเรื่องภาวะขาดสารอาหารและอาหารชาวนาผลผลิตในระดับโลกโดยบทบาทและเทคนิคของผู้เชี่ยวชาญ นักโภชนาการ บริษัท

อุตสาหกรรมอาหาร และองค์กรระหว่างประเทศ ซึ่งมีผลต่อความคิดกับนโยบายเกี่ยวกับอาหารในระดับท้องถิ่น รวมถึงวิถีปฏิบัติในท้องครัวของอินโดนีเซีย

การเชื่อมโยงบริบท (contextualization) ของงานศึกษาชิ้นนี้มีความน่าสนใจอย่างยิ่ง แม้ว่าคำถามหลักที่สำคัญจะมุ่งไปที่บริบทของความเปลี่ยนแปลงในวงการวิทยาศาสตร์และนโยบายอาหารระหว่างประเทศ แต่ Kimura กลับทำให้การเชื่อมโยงบริบทภายใต้คำถามดังกล่าวมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ผ่านการนำเสนอถึงบริบทความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวในระดับโลก (global stories) ที่เชื่อมโยงกับความเปลี่ยนแปลงในกรณีภาคสนามของเธอที่ประเทศอินโดนีเซีย (local setting) ตั้งแต่ความเปลี่ยนแปลงในระดับนโยบายอาหารของประเทศ อุตสาหกรรมอาหาร ไปจนถึงบทบาทของผู้หญิงในฐานะผู้จัดการอาหารในครอบครัว โดยเฉพาะบทบาทของผู้หญิงเกี่ยวกับอาหารที่เปลี่ยนไปหลังอิทธิพลของนักโภชนาการ (Nutritionism) และอาหารชาวนาฉลาดได้เกิดขึ้น ซึ่งการตั้งคำถามต่อบทบาทของผู้หญิงเกี่ยวกับอาหารมักเป็นประเด็นที่ถูกกละเลียบ่อยครั้งในงานศึกษาด้านอาหารและระบอบอาหารที่ผ่านมา (McMichael, 2013)

เพื่อตอบคำถามหลักของงานท่ามกลางบริบทของการศึกษาที่มีความซับซ้อนเช่นนี้ Kimura เลือกใช้หลากหลายแนวคิดในการช่วยทำความเข้าใจ แต่สำหรับผู้ทบทวนงานชิ้นนี้เอง แนวคิดที่สำคัญที่ช่วยทำให้ตอบคำถามหลักของงานมีสามแนวคิด คือ แนวคิดที่ว่าด้วยการตั้งประเด็นปัญหา แนวคิดที่ว่าด้วยสารอาหารที่ทรงเสน่ห์ และแนวคิดที่ว่าด้วยการตกเป็นเหยื่อทางชีวภาพ

แนวคิดเรื่อง ‘การตั้งประเด็นปัญหา’ (Problematization) ช่วยทำให้เห็นว่าประวัติศาสตร์ระยะยาวที่บทบาทของผู้เชี่ยวชาญของรัฐ องค์กรระหว่างประเทศ นักวิทยาศาสตร์ และนักโภชนาการมีส่วนต่อการเปลี่ยนให้บางสิ่งบางประเด็นกลายเป็นปัญหาหรือคำถามเพื่อหาทางแก้ไขและแทรกแซงในหลายครั้ง ในขณะที่เดียวกันกับดั่งบางเรื่องที่เคยเป็นปัญหาและคำถามหลักของสังคมจนกลายเป็นประเด็นที่ถูกมองข้ามจากสังคมเช่นกัน (Foucault & Rabinow, 1984) โดยเฉพาะกับกรณีการนำเสนอเรื่องราวของภาวะขาดสารอาหารรองในเชิงคุณภาพที่ถูกทำให้กลายเป็นปัญหาโดยงานวิจัยเชิงสำรวจและทดลองของนักวิทยาศาสตร์ และโดยมุมมองของรัฐที่หันมามองปัญหาภาวะทุโภชนาการของประชาชนในฐานะการสูญเสียทางเศรษฐกิจของประเทศ แทนที่การให้ความสำคัญปัญหาเรื่องภาวะความหิวโหยเชิงปริมาณที่เคยเป็นที่สนใจก่อนหน้านี้

อีกแนวคิดหนึ่งที่ช่วยตอบคำถามที่ว่าอาหารชาวนาฉลาดกลายเป็นเป้าหมายหลักของการต่อสู้เรื่องภาวะความหิวโหยที่ซ่อนเร้นได้อย่างไร คือแนวคิดเรื่อง ‘สารอาหารที่ทรงเสน่ห์’ (Charismatic nutrients) ในฐานะแนวคิดที่พัฒนามาจากแนวคิดผู้มีอำนาจที่ทรงเสน่ห์ของ Weber (1978) เพื่อแสดงให้เห็นว่าสารอาหารรองที่ถูกนำเสนอเพื่อช่วยเหลือและแก้ไขปัญหภาวะความหิวโหยที่ซ่อนเร้นในประเทศกำลังพัฒนา เป็นผลจากการบทบาทของเอกชนและผู้เชี่ยวชาญในการส่งเสริมเรื่องโภชนาการผ่านสารอาหารรองและอาหารชาวนาฉลาด เพื่อให้ความชอบธรรมแก่บริษัทด้านอาหารและผู้เชี่ยวชาญในการขับเคลื่อนผลประโยชน์ในธุรกิจอาหารเสริมและอาหารแปรรูป

นอกจากนี้ การนำเสนอแนวคิดเรื่อง ‘การตกเป็นเหยื่อทางชีวภาพ’ (Biological victimhood) ในงานนี้ ถือเป็นการแสดงให้เห็นถึงผลลัพธ์ของการเกิดขึ้นของอาหารชาวนาฉลาดและอิทธิพลของผู้เชี่ยวชาญและ

นักโภชนาการที่ให้คำแนะนำต่อการบริโภคสารอาหารในปัจจุบัน ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อบทบาทของผู้หญิงในการจัดการอาหารในครอบครัว เนื่องจากกลยุทธ์ของผู้เชี่ยวชาญและบริษัทด้านอาหารมักมีการอ้างถึงแนวโน้มการโภชนาการที่ไม่ดีซึ่งเกิดจากการจัดการอาหารของผู้หญิงในครอบครัวที่เป็นการนำไปสู่อุปสรรคต่อความสำเร็จของโครงการโภชนาการที่ผ่านมา ผู้หญิงจึงตกเป็นเหยื่อของผู้เชี่ยวชาญและบริษัทด้านอาหารที่อาศัยเทคนิคทางวิทยาศาสตร์เพื่อทำให้ปัญหาการจัดการสารอาหารที่ไม่ดีของผู้หญิงในระดับปัจเจกบุคคลถูกจัดการโดยอาหารชาญฉลาดและคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและนักโภชนาการแทน

ดังนั้น ข้อเสนอหลักของงานนี้ จึงเป็นความพยายามในการชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของมุมมองทางวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับความไม่มั่นคงทางอาหารในประเทศกำลังพัฒนาซึ่งมีลักษณะที่ไม่ตายตัว เห็นได้ชัดจากกระบวนการตั้งประเด็นปัญหาเรื่องภาวะการขาดสารอาหารรองในช่วงคริสต์ทศวรรษ 1980 ที่เป็นประเด็นเชิงคุณภาพของอาหารผ่านบทบาทของผู้เชี่ยวชาญ นักโภชนาการ องค์กรระหว่างประเทศ และอุตสาหกรรมอาหาร เพื่อนำมาแทนที่การให้ความสำคัญกับประเด็นปัญหาจำนวนอาหารไม่เพียงพอซึ่งเป็นประเด็นเชิงปริมาณของอาหารที่ถูกให้ความสำคัญในช่วงก่อนหน้านี้ และเป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมธุรกิจด้านอาหารเสริมและอาหารแปรรูปที่มีการเสริมคุณค่าทางโภชนาการหรือเสริมคุณค่าทางชีวภาพ สารอาหารรองที่เสริมลงไปผลิตภัณฑ์อาหารยังมีการเปลี่ยนแปลงไปตามช่วงเวลา เชื่อมโยงกับบทบาทของผู้เชี่ยวชาญและนักโภชนาการในการตั้งประเด็นปัญหาและการเสริมเสน่ห์ให้กับสารอาหารแต่ละชนิดในแต่ละช่วงเวลา ผลลัพธ์ของสิ่งนี้เห็นได้ชัดจากกรณีของประเทศอินโดนีเซียกับความเปลี่ยนแปลงของนโยบายอาหารโดยรวม (food policy) ตลอดจนการช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาภาวะหิวโหยซ่อนเร้นผ่านอาหารชาญฉลาดไม่ว่าจะเป็นแป้งสาลี ผงชูรส บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป และอาหารเด็กที่มีการเสริมคุณค่าทางโภชนาการลงไป รวมถึงข้าวสีทองและพืชตัดแปรพันธุกรรมที่มีการเสริมคุณค่าทางชีวภาพ สิ่งเหล่านี้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของเครือข่ายธุรกิจอาหารทั้งในและต่างประเทศ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับผลกระทบที่มีต่อมิติทางเพศภาวะ (gender) ที่สัมพันธ์กับอาหารในการลดบทบาทของผู้หญิงในการจัดการอาหาร ควบคู่กับการเพิ่มภาระให้ผู้หญิงต้องจัดหาสารอาหารตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

ทั้งนี้ แม้ว่างานนี้จะมีอายุมากกว่า 10 ปี แต่คุณภาพของงานชิ้นนี้ คือการทำให้เห็นตัวอย่างหนึ่งของความเปลี่ยนแปลงทางด้านวิทยาศาสตร์ที่มีลักษณะไม่ต่อเนื่องและไม่ลงรอย ซึ่งส่งผลกระทบมาสู่ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยที่เรื่องราวของอาหารชาญฉลาดและสารอาหารที่ทรงเสน่ห์ไม่ได้เกิดขึ้นผ่านเพียงบทบาทของนักวิทยาศาสตร์หรือนักโภชนาการในห้องทดลองเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทของบริษัทด้านอาหาร เครือข่ายนักการเมือง และองค์กรระหว่างประเทศที่มีส่วนในการขับเคลื่อนผลประโยชน์เกี่ยวกับอาหารประเภทนี้ร่วมกัน ความไม่ต่อเนื่องและความไม่ลงรอยของความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ยังเห็นได้จากภาพการณปัจจุบันกับการหันมาสู่การพัฒนาพันธุ์พืชและแหล่งอาหารตามท้องถิ่นต่าง ๆ ผ่านบทบาทของนักวิทยาศาสตร์ผู้เชี่ยวชาญและบริษัทอุตสาหกรรมอาหาร เพื่อรับมือกับราคาอาหารที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นจากผลของความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์ ภาวะโลกร้อน และความเสื่อมโทรมของแหล่งอาหารเดิมที่ถูกเน้นให้เป็นประเด็นปัญหาที่สำคัญมากขึ้น นอกจากนี้ งานนี้ยังทำให้เห็นถึงผลกระทบของความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวที่มี

ผลมาสู่ห้องครัวกับบทบาทของผู้หญิงที่ลดลงในการจัดการอาหารและการเพิ่มภาระให้กับพวกเธอในการหาเงินเพื่อซื้ออาหารเสริมและอาหารแปรรูปที่มีสารเคมีชื่อแปลกมาให้กับสมาชิกในครอบครัว แม้ว่าคำถามว่าด้วยเรื่องเพศกับอาหารจะถือเป็นประเด็นที่สำคัญต่อการชี้ให้เห็นถึงผลลัพธ์ของความเปลี่ยนแปลงในระบอบอาหาร แต่ก็ถือเป็นประเด็นที่งานศึกษาเกี่ยวกับระบอบอาหารที่ผ่านมามักมองข้าม

ท้ายที่สุด แม้ว่างานเขียนชิ้นนี้จะมีคุณูปการในหลายแง่มุมต่อการมองเกี่ยวกับการเกิดขึ้นและผลลัพธ์ของกระบวนการตั้งประเด็นปัญหาในระบอบอาหารที่เชื่อมโยงระหว่างเปลี่ยนแปลงในระดับโลกกับระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะผลต่อการลดบทบาทของผู้หญิงในการจัดการอาหาร ควบคู่กับการเพิ่มภาระให้ผู้หญิงต้องจัดหาสารอาหารตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ แต่ข้อสังเกตหนึ่งเกี่ยวกับช่องว่างของความรู้ความเข้าใจที่มีความจำเป็นในการเติมเต็มในอนาคต คือ หนึ่ง งานนี้ยังมองข้ามการให้รายละเอียดต่อประเด็นปัญหาพื้นฐานบางประการที่ทำให้การส่งเสริมสารอาหารรองและอาหารชาญฉลาดมีความโดดเด่นมากขึ้น คือคุณภาพชีวิตของประชาชนในประเทศกำลังพัฒนาที่ผูกโยงกับปัญหาความยากจน การขาดแคลนที่ดิน และนโยบายสาธารณสุข ทำให้ประชาชนต้องพึ่งพาการเข้าถึงและการช่วยเหลือจากโครงการส่งเสริมสารอาหารรองและอาหารชาญฉลาดเหล่านี้ และประเด็นที่สอง การชี้ว่าผู้หญิงตกเป็นเหยื่อทางชีวภาพจากโครงการเกี่ยวกับอาหารชาญฉลาด ยังอาจเป็นการละเลยต่อความเป็นผู้ปฏิบัติการของผู้หญิงในการสะท้อนกลับต่อการที่พวกเธอถูกลดบทบาทในการจัดการอาหาร และการเพิ่มภาระในการจัดเตรียมสารอาหาร ไม่ว่าจะเป็นการตั้งคำถามต่อบทบาทของผู้เชี่ยวชาญและนักโภชนาการในการส่งเสริมเรื่องสารอาหาร หรือการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องในการหันมาให้ความสำคัญกับการจัดการวัตถุดิบหรือแหล่งอาหารซึ่งเชื่อมโยงสัมพันธ์กับเทคนิคและบทบาทของผู้หญิงในท้องถิ่นต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน ตัวอย่างเช่น ปฏิบัติการของผู้หญิงต่อการจัดการเมล็ดพันธุ์ของผู้หญิงที่เชื่อมโยงกับการจัดการอาหาร โภชนาการ และสุขภาวะของสมาชิกในครอบครัว (ธัชชนก สัตยวินิจ, 2568) หรือการปกป้องสิทธิของผู้หญิงในที่ดินเพาะปลูกเพื่อรักษาและจัดการแหล่งอาหารของครอบครัว (กัมปนาท เบ็ญจนาวิ, 2567)

เอกสารอ้างอิง(References)

- กัมปนาท เบ็ญจนาวิ. (2567). *เสียง-จน-เจ็บ พลวัตของชีวิตเกษตรกรและที่ดิน*. (รายงานการวิจัย,ทุนส่งเสริมกลุ่มวิจัย (เมธีวิจัยอาวุโส) ศาสตราจารย์ ดร. ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี เรื่องฝ่าภาวะความไม่แน่นอน: การดำรงอยู่ในห้วงเปลี่ยนผ่านของสังคมไทย). สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ.
- ธัชชนก สัตยวินิจ. (2568). *โครงสร้างและหน้าที่ของผู้หญิงในบริบทการพัฒนาของจังหวัดฉะเชิงเทรา*. คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- Foucault, M. & Rabinow, P. (1984). *Foucault Reader*. Pantheon.
- Kimura, A. H. (2026). *About – Aya Hirata Kimura*. สืบค้นจาก <https://ayakimura.weebly.com/>.
- McMichael, P. (2013). *Food Regimes and Agrarian Questions*. Fernwood.
- University of Hawaii-Manoa (n.d.). *Aya Kimura*. สืบค้นจาก <https://sociology.manoa.hawaii.edu/aya-kimura/>.
- Weber, M. (1978). *Economy and Society*. University of California Press.